

Specifické vývojové poruchy učení a chování

Doc.PaedDr. Olga Zelinková, CSc.

Jackie Stuart
Automobilový závodník F 1

Nikdo si neumí představit,
kolik ponížení zažívá ve škole
dítě s dyslexií

SPU - MÝTY A SKUTEČNOST

- SPU jsou projevem hlouposti, neschopnosti, lenivosti?
 - SPU jsou průvodním jevem hudebního výtvarného nebo technického nadání?
 - SPU lze – nelze reedukací odstranit ?
 - Reedukace má význam jen na 1.stupni ZŠ?
 - Děti, studentů s dyslexií a dalšími SPU přibývá?
 - ??????
-

Proč někteří lidé nečtou nebo čtou špatně?

- Častá onemocnění
 - Nesprávná výuka čtení, negativní vztah ke škole
 - Nízké rozumové schopnosti
 - Nepodnětné rodinné prostředí, sociálně slabá rodina
 - Mateřský jazyk odlišný od češtiny
 - Smyslové vady
 - „Dyslexie je specifická porucha učení, která má neurobiologické příčiny. Je charakteristická obtížemi v přesném a plynulém poznávání slov, nízkou úrovní pravopisu a dekodování. Tyto obtíže pramení ve většině případů z deficitu ve fonologické oblasti jazyka, který je neočekávaný v porovnání s ostatními kognitivními schopnostmi dítěte, navzdory zajištění efektivní výuky ve třídě. Sekundárními důsledky mohou být problémy v porozumění čtení, omezená zkušenost se čtením, která brzdí rozvoj slovní zásoby a získávání dalších dílčích vědomostí.“
Annals of Dyslexia, 2003
-

Specifické poruchy učení a chování

1. Dyslexie
2. Dysgrafie
3. Dysortografie
4. Dyskalkulie
5. Dyspraxie
6. Dymusie
7. Dyspinxie

Specifické poruchy chování
ADHD, ADD

Nespecifikované poruchy chování : strach, úzkost, poruchy vnímání sebe sama, nízké sebehodnocení, agresivita

Významní jedinci se specifickými poruchami učení a chování

☐ W.A.Mozart	☐ Winston Churchill
☐ Leonardo da Vinci	☐ Dwight D.Eisenhower
☐ Jules Verne	☐ Woodrow Wilson
☐ Walt Disney	☐ John F.Kennedy
☐ Hans Christian Andersen	☐ Robert Kennedy
☐ F.Scott Fitzgerald	
☐ Harry Belafonte	☐ Galileo
☐ John Lennon	☐ Gen. George Patton
☐ Steve McQueen	☐ Albert Einstein
☐ Sylvester Stallone	☐ Alexander Graham Bell
☐ Whoppi Goldberg	☐ Louis Pasteur
☐ Tom Cruise	
☐ Ne všichni byli oficiálně diagnostikováni.	☐ U všech ale různé prameny uvádějí příznaky SPU nebo ADHD
-

Příčiny

V rovině biologicko-
medicínské

- Genetické příčiny
- Stavba centrální
nerovové soustavy
- Fungování centrální
nerovové soustavy
- Hormonální změny
- Chemické změny

V rovině kognitivních procesů

- Řeč
 - Sluchová percepce
(fonemický sluch,
fonologická manipulace)
 - Zraková percepce
 - Pravo-levá a prostorová
orientace
 - Orientace v čase
 - Paměť
 - Automatizace
 - Koncentrace pozornosti
 - Kombinace různých
deficitů
-

Kognitivní procesy

- Řeč
 - Sluchová percepce (fonemický sluch,
fonologická manipulace)
 - Zraková percepce
 - Pravo-levá a prostorová orientace
 - Orientace v čase
 - Paměť
 - Automatizace
 - Koncentrace pozornosti
 - Kombinace různých deficitů
-

Projevy SPU

- Čtení – rychlost, správnost, technika čtení, porozumění
- Psaní a) rukopis (dysgrafie)
b) pravopis (dysortografie)

Specifické dysortografické chyby : vynechávání, přidávání, přesmykování písmen popř. slabik, rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek, slabik dy-di, ty-ti, ny-ni, rozlišování sykavek, hranice slov v písmu

- Matematika – záměny číslic, záměny matematických operací, počítání na prstech
- Praktické dovednosti, pohybová koordinace

Příloha č. 19

<p style="text-align: center;">1.ročník</p> <p>huk, misa, isla, neli, čap, síba, šák, mák, nov, koči, loudá</p> <p style="text-align: center;">2.ročník</p> <p>Je podzim. Ze stromů spadají listy. Na stromech zůstávají listy. Česáči jablčka, švestky a hrusky. Otácci už nepisají.</p>	<p>Pod náhama musí spadli listy. O. punišť.</p> <p style="text-align: center;">3.ročník</p> <p>Maminka šla do lesa Uviděla tam spoustu malých dětí. Na střeše sedí dětí. Hledí na načítání. Děti se středí. Tanek se Všechno je krásné.</p>
---	---

Chování

- SPU se často vyskytují společně se syndromem ADHD/ADD

1. *Hyperaktivita a impulsivita*
2. *Obtíže v soustředění*
3. *Psychomotorický neklid*
4. *Snadná unavitelnost*
5. *Obtíže v organizaci sebe sama, svých aktivit*

- Sekundární poruchy chování

Vznikají jako následek nevhodného vedení, přístupu dospělých i spolužáků

Emocionalita a socializace

- Snížené sebepojetí
- Obtíže v socializaci
- Společenská nepřizpůsobivost
- Sociálně riziková skupina
- Nadprůměrná neobliba
- Negativní vnímání sebe sama

(Kocurová, 2006)

Názory dospělých významně ovlivňují u žáka vnímání sebe sama. Čím je dítě mladší, tím více je ovlivnitelné.

Dítě se SPU z pohledu učitelů

- Snadno unavitelný, pomalu a obtížně se učí, je labilní, snaživý, pomalý, přátelský*
 - Mladší učitelé si více všímají rušivých projevů v chování, nemotivovanosti k učení (ovlivněno přesvědčením, že lze dosáhnout viditelných zlepšení)*
 - Starší učitelé (nad 20 let praxe) zdůrazňují nepřizpůsobivost a horší inteligenci*
 - Učitelé s praxí déle než 10 let jsou tolerantnější (Krejčová, Vágnerová 2006)*
 - 70% učitelů vnímá tyto děti jako velkou zátěž*
 - Syndrom vyhoření*
-

Dítě se SPU a rodina

- Zklamání, obavy z budoucnosti**
 - Snaha dítěti pomoci !!!**
 1. *Intenzivní domácí příprava negativně ovlivňuje život v rodině.*
 2. *Když nevidí výsledky, mohou hledat příčiny neúspěchu v učiteli. Při opakovaném selhávání dítěte rezignují.*
 3. *Ochranitelský přístup, omlouvání dítěte, hledání úlev*
 - SPU jsou důvodem, proč nic nedělat**
-

Diagnostika SPU

- Garantem diagnostiky jsou PPP nebo SPC
 - Diagnostický proces zahrnuje:
 1. Anamnéza rodinná a osobní
 2. Inteligence
 3. Diagnostika úrovně čtení
 4. Diagnostika úrovně psaní
 5. Diagnostika úrovně zrakové a sluchové percepce
 6. Řeč
 7. Pravo-levá a prostorová orientace
 8. Lateralita. Motorika.
-

Reedukace SPU

- Reedukace vychází z rozboru příčin, rodinného zázemí a individuality dítěte
 - Navazuje na dosažený stupeň vývoje
 - Předpokladem úspěchu je dobrý začátek a soustavná pozitivní motivace
 - Multisenzoriální přístup
 - Reedukace je individuální, může mít kolektivní formu
 - Je zaměřena na celou osobnost dítěte
-

Oblasti reedukace

- Reedukace funkcí, které podmiňují poruchu
- Utváření dovednosti číst a psát
- Působení na psychiku jedince s cílem naučit ho s poruchou žít
- Spolupráce s rodiči, musejí pochopit obtíže dítěte
- Spolupráce s učitelem

Tyto oblasti se vzájemně kombinují, zdůrazňují se různé momenty v závislosti na věku dítěte a situaci

Reedukace čtení

Čtení

Technika čtení

Porozumění

Technika čtení = dekodování

Čtení písmen

1. Zrakové rozlišení tvaru

dítě písmena nejmenuje, pouze určuje stejný – nestejný tvar

1. Prostorové vnímání tvaru

umístění tvaru v prostoru b-d-p, stále ještě bez čtení

3. Spojení hláska - písmeno

využití všech známých cvičení (říkanky, obrázky...)

1. Automatizace utvořeného spojení

Dosud není standardizovaný test

Čtení slabik

1. Tvoření slabik syntézou písmen
2. Čtení slabiky jako celku bez hláskování
3. Automatizace čtení slabik

Není jednoznačně prokázáno, že metoda genetická, která po zvládnutí písmen přechází ke čtení celých slov je pro jedince s dyslexií vhodnější.

Globální metoda, která vychází ze čtení celých slov, není pro jedince s dyslexií optimální.

Čtení slov

1. Slova typu souhláska – samohláska – souhláska (les, pes, rok..) jsou pro jedince s dyslexií nejsnazší.
 2. Výběr slov ke čtení musí respektovat náročnost hláskové stavby.
 3. Spolu se čtením slov se zaměřujeme na porozumění.
 4. Pokud dítě určitý typ slov nezvládá, čte po hláskách hádá, vrací se na začátek slov, neměla by tato slova být součástí souvislých textů.
 5. Opakované čtení slov je nutné z hlediska automatizace.
 6. Vždy spojovat slovo s obsahem
-

Porozumění čtenému textu

1. Porozumění na základě spojení obrázků – slovo, věta
 2. Porozumění na základě asociací
 3. Porozumění spojující minulé zkušenosti, poznatky, představivost, smysl čteného textu
-

Písemný projev

1. Opis opsaného textu
grafomotorika, čtení
 2. Přepis tištěného textu do psaného
totéž + znalost tvarů písmen
 3. Diktát
totéž + sluchová percepce, řeč, pravidla
 4. Samostatný písemný projev
totéž + slovní zásoba, obsah, stylistika
-

Nejzávažnější obtíže jedinců s dysortografií a dysgrafií

1. Samostatný písemný projev, který je zároveň z hlediska přípravy pro život nejdůležitější.
2. Aplikace gramatických pravidel. (Vybavení odpovídajícího pravidla, pracovní paměť, spojení všech dovedností).
3. Rychlost.

Dyspraxie

Je porucha koordinace pohybu, postihuje vývoj pohybových dovedností.

Projevuje se výraznou nešikovností v následujících oblastech:

- Sebeobsluha (oblékání, jídlo, hygiena)
- Osvojování základních pohybových dovedností (chůze, běh)
- Obtíže při zapojování do kolektivu
- Strach z pohybových aktivit

Několik poznámek k dyspraxii

Dyspraxie jako diagnostická kategorie se zatím neprojevuje příliš často. Děti trpící touto poruchou skutečně trpí.

- Snížené známky z tělesné výchovy.
 - Posměch učitelů, zvláště učitelů TV, jejich neochota uznat, že jde o poruchu, ne projev lenosti.
 - Nezvládají sebeobsluhu od dětství do dospělosti.
 - Obtíže při navazování sociálních kontaktů.
 - Omezený výběr aktivit při zájmové činnosti.
 - Pocity méněcennosti, snížené sebehodnocení.
 - V dospělosti častější deprese a projevy anxiety.
-

Závěr

- V oblasti SPU je mnoho neznámého.
- Současně probíhá rozvoj jednotlivých oblastí, výzkumy u nás i v zahraničí.
- Zkušenosti s dospělými ukazují, že dovedou kompenzovat obtíže ve čtení a psaní. Mají obtíže při práci s čteným textem, samostatným písemným vyjadřováním a s osvojováním cizích jazyků.
- Nejhorší jsou však pocity méněcennosti a negativní psychické zážitky ze základní školy, a to především z 2.stupně ZŠ.
- Pokud neumíme pomoci, snažme se pochopit a neublížit.

DĚKUJI ZA POZORNOST www.zelinkova.cz
